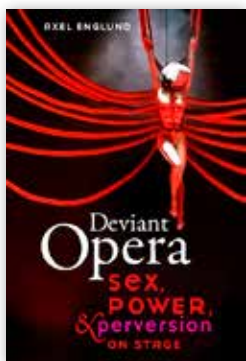


# NÄR LACK & LÄDER KOM TILL OPERAN



Att operaproduktioner världen över uppvisar allt tydligare blinkningar mot eroticismen lär knappast ha gått någon förbi. Men konstformens vanemässiga böjelse för njutning genom lidande är långt ifrån ny, visar Axel Englund i aktuella *Deviant Opera: Sex, Power and Perversion on Stage*.

”DET ÄR INGEN SLUMP att operahuset begåvats med sammetsplysch, gyllene speglar, nakna keruber och pudrade lakejer. De är alla bordellsignalement”, skrev Margaret Reynolds i antologin *En travesti: Women, Gender, Subversion, Opera*. ”Vi går på operan för sex”.

Medan operahusens inredning under det senaste århundradet har antagit en stramare estetik tycks vållusten ha flyttat upp på scen. Världen över är fetischism och BDSM-bildspråk med piskor, läder, lack och kedjor numera väntade inslag i gestaltningarna.

Men tänk om operans böjelse för det aparta är mer komplex än man kan tro?

I *Deviant Opera: Sex, Power and Perversion on Stage* (University of California Press) undersöker Axel Englund erotisk makt, fetischestetik och sexuella extremer i samtida uppsättningar av operans kärnrepertoar. Med avstamp i en handfull nyckelproduktioner – där Calixto Bieitos och Dmitri Tcherniakovs uppsättningar av *Enleveringen ur Seraljen* på Komische Oper (2004) och *Wozzeck* på Bolsjojteatern (2010) sticker ut som särskilt potenta exempel – erbjuder Englund ett uppfriskande inlägg i en tämligen enkelriktad debatt. Kittlande allusioner har lättvindigt tillskrivits regiteater, självhävdelsebehov och sensationslystnad, men Axel Englund visar på nya perspektiv med väl uppbyggda argument och kritisk distansering.

Fram träder bilden av en konstform som vanemässigt leker med erotiskeringen av grymhet och förnedring: opera som sensuell njutning genom andras lidande. Tragiska figurer marteras, publiken når katharsis – men gör det operabesökarna till en samling sadister? Varför, i så fall, är inte ett öga torrt när Mimi dör i *La Bohème*?

*Deviant Opera* skärskådar både historiens och dagens perversionskoder mot parametrarna sex, genus,



makt och våld. Englund låter såväl bekanta som pinfärska röster göra sig hörda. Med i researchen finns alten Anna Larsson, Joa Helgesson, baryton, SVT:s Ella Petersson, men även mindre kända namn som Sammie Gorham, David Cote och Robert Paterson (upphovspersoner till BDSM-operan *Safe Word* från 2017). Enligt Gorham, själv sopran och regissör, är sambandet mellan sång och sadomasochism oundvikligt genom intensiteten i de fysiska upplevelser som de genererar.

**EN ANNAN SIDA** av myntet är koderna som publiken inte ser. Syftar dagens sceniska grepp på reella förhållanden? Bör de ses som varningssignaler för misogyni inom operavärlden? Det klassiska fenomenet kvinnlig död inom opera gör sig påmint. Fortfarande är en överväldigande majoriteten kompositörer, li-



Enleveringen ur *Seraljen* på Komische Oper i Berlin 2004.

FOTO MONIKA BITTERSBAUS

brettister, dirigenter och regissörer män. Endast en kvinna under säsongen 2019/20 betroddes regissera vid Metropolitan, vid sidan av 24 män. Och Royal Opera House, som länge drivit en uttalat kvinnlig rekryteringsagenda, lyckades under samma period inte skrapa fram fler än fyra. Av 23.

Med en märgfull epilog avmarkerar Englund revir och i slutändan pekar *Deviant Opera* mot ett gränsland. Både opera och BDSM lever farligt nära det fatala och fantasin om att överskrida det omöjliga är kanske det som förenar dem. Operans underströmmar av makt, våld och eroticism kräver en öppen och kontinuerlig dialog, poängterar Englund.

Och där tar vi, publiken, över stafettpippen. Om vi vågar.

MADELEINE JOSTEDT ULRICI



FOTO SHUTTERSTOCK

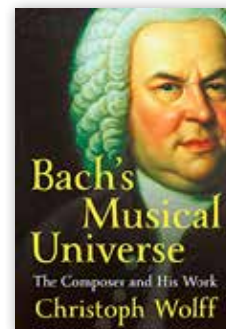
## INBJUDANDE OM BACH

**CHRISTOPH WOLFF** har uppmärksammats för att göra musikvetenskaplig forskning intressant för allmänheten. Senast han publicerade sina studier var i *Bach – the learned musician* (2001). Nu kommer den länge utlovade uppföljaren *Bach's musical universe*. Det är en mer resonerande bok som är koncentrerad kring det musikaliska arvet. Vi möter en tonsättare som var notoriskt ointresserad av att lämna biografiska detaljer efter sig, så musiken och den tekniska mognaden får istället agera vägledare till vem han verkligen var.

En mer filosofisk betraktelse får vi hos den amerikanske journalisten Philip Kennicott. I *Counterpoint* kretsar allt kring Bachs Goldbergvariationer. Eller? Vid en första genomläsning är pianoteknik och större frågor om interpretation i fokus. Men snart avslöjas en bredare ambition. Reflektionerna över Goldbergvariationerna och de egna pianostudierna blir till den kanal där Kennicott kan närma sig sin mor. Med hjälp av Bachs musik kan han sätta ord på större frågor om ensamhet, oförmåga och mentala spärrar upprättade som överlevnadsinstinkt under barndomen.

Båda böckerna är välkomna tillskott i Bachlitteraturen som ofta tyngs av en akademisk penna och förutsätter flera års musikteoretiska studier. Här bjuds alla som uppskattar Bachs musik in.

CARL-HENRIC MALMGREN



Christoph Wolffs *Bach's musical universe* och Philip Kennicotts *Counterpoint* – två tillgängliga böcker med Bachs musik som fond.